

Lucija Stepančič

Tone Rode:
Prareka.

Ljubljana: Beletrina 2015.

Precej hecna, rahlo oziroma ravno prav sentimentalna navada, da se ob koncu pesmi (ali katerega koli drugega pisanja) navede kraj nastanka, mi je vedno ugajala. Je zapisano v sozvočju z duhom kraja? Ali v nasprotju? Se avtor zaveda vpliva in ga hoče poudariti, ali zgolj ustvarja prostorsko-časovno mrežo, ki lahko utrdi notranjo strukturo zapisanega? Vsaj zanj, če že ne tudi za druge. Ali je na delu kak drug, bolj presenetljiv razlog? Že res, da Tonetu Rodetu v zbirki *Prareka* ne bi bilo treba navesti niti enega krajevnega imena, že na prvi pogled je namreč jasno, katera pesem je bila napisana v belem svetu in katera v stari domovini. Pa vendar so prostorske oznake v tem primeru že kar konstitutiven del avtorske pisave, ki je prepisna, odprta in svetovljanska kot malokatera.

V Argentini rojeni pesnik, ki danes pripada srednji generaciji ustvarjalcev, je svojo prvo zbirko objavil že davnega leta 1991, pri dvaindvajsetih letih. Dvojnost avtorja, ki se čuti Slovenca, a se obenem do konca poistoveti tudi z Buenos Airesom je (bila) še kako produktivna. Dejstvo, da je v začetku pisal tako v slovenščini (materinščini) kot v španščini (jeziku svojega šolanja), bi bilo lahko zgolj nekaj zunanjega, če ne bi botrovalo posebni okretnosti, mnogovrstnosti in večplastnosti. Od tod najbrž izraz, ki se najboljše izreka v vmesnih prostorih, čeprav bi se mirne duše lahko omejil zgolj na eno od obeh danosti. Tone Rode je bil namreč uspešen že

v Argentini, s svojim zgodnjim pisanjem v španščini, za pesem *El Espejo* (*Ogledalo*) je prejel nagrado Društva argentinskih pisateljev, v slovenščini pa je objavil dve knjigi poezije. Zbirka *Zenice* je leta 1991 izšla z avtorjevimi ilustracijami v okviru Slovenske kulturne akcije, enako tudi naslednja *Mesto pristan* (1997). Tretjo zbirko *Biti* (2004) je objavil že pri nas, pri založbi Družina. Kot najmlajši avtor je bil zastopan v antologiji slovenske zdomske poezije *Beseda čez ocean* (ur. France Pibernik) in v knjigi Helge Glušič *Slovenska izseljenska književnost*, večkrat je bil predstavljen tudi revijalno. Leta 2009 se je Tone Rode za vedno preselil v Slovenijo in se pridružil naši literarni sceni.

Prareka, zbirka z zagonetnim naslovom, izdana po kar nekaj letih bivanja pri nas, ohranja svetovljansko odprtost. Nabor mest je osupljiv, še posebej v šentflorjanskem kontekstu: poleg Buenos Airesa najdemo še São Paulo, Dallas, Seattle, Chicago, Minneapolis, London, Pariz, Heidenheim, Frankfurt, Madrid, na drugi strani pa slovenske kraje, tudi take, ki so na zemljevidih komaj zaznavni: Ljubljana, Gmajnica, Vodice, Sveti Duh pri Škofji Loki, Komenda, Križ, tu pa so tudi dopustniške destinacije: Slanica na Murterju, otok Žut, Koromašna. Za nas domorodce je seveda še kako zanimivo, kako naše vsakdanje okolje vidi Slovenec, ki je prišel od zelo daleč in se lahko izreka izven samoumevnosti, v katere smo sami potopljeni do vratu. Pa čeprav zagotavlja (in temu se ni čuditi): »Prišel sem, da bi lahko odšel. / Da bi se spravil sam s seboj.« Krajevna imena se v pesmi *Rodica* zgostijo z že kar bolečo natančnostjo, kartografiranje postane obsedeno, toliko da ne zaklinjevalsko, slovenski bralec pa se počuti, kot da so krajevna imena (poleg Rodice še Mengeš, Groblje in Domžale), ki jih seveda zelo dobro pozna in si jih lahko natančno predstavlja, čeprav jih ne srečuje ravno vsak dan, prinesena z drugega konca sveta, ublaži pa se celo urbana degradacija tega prostora, ki ga je doletela usoda prometnega vozlišča vse države. »Kjer ni več njiv, ki jih je ded tako pogrešal, / da je s to bolečino vsak večer zaspal.«

A vendar se zdi, da je prostorska umeščenost v tej avtorski pisavi poudarjena le zato, da se jo čim prej zanika. V tako hitrih in nenadnih menjavah je na delu fantomska hitrost, spremenljivost pa edina stalnica. Avtor se kot doma počuti najbolj takrat, ko ni nikjer, vožnja z letalom je njegov element, tako kot misel, ki se ne more izraziti drugače kot med vrsticami, pa naj leti nad Atlantskim oceanom, Patagonijo ali nad gorenjskimi planinami. »Od alfe do omega se selimo / nastanemo migamo otrpnemo / verjamemo v energijo in materijo // slutimo da se pretakata druga v drugo // upamo da sta po Einsteinu / na kvadrat? povezani«. Celu podobe, nabite s čutnostjo

»São Paulo v leru večernih ur« je najbolj osupljiva med njimi, vsaj zame), se hitro prelevijo v nekaj drugega, v tem primeru v fantomsko prisotnost reke Soče, ki palimpsestno proseva skozi vse, kar je zaznav(a)no v prvem planu. »Polil bi se s tabo po asfaltnih brazdah pozidanih holmov in njiv, bi plaval te, s koreninami jezil, se šel, da sem prapor usode, obrežna sofora, para tvojih skrbno vzporednih potokov in rep tvojih rdečih kometov.«

Vodni in zračni element se zdita odločilna, čeprav se mestoma ukreše tudi kaj ognjenega, zemlja pa se, kako bi sploh lahko bilo drugače, uveljavlja predvsem v povezavi z rodno grudo prednikov. Druga značilnost je nenehna menjava jazov: lirski subjekt se sam s sabo pogovarja tako v drugi osebi ednine kot v prvi osebi množine, »kdo si, ki v meni bivaš / in ne zmoreš biti jaz?« Vse se zdi monolog: potovanje po svetu, ogledovanje vitražev, dopustniško opazovanje škržata, celo prepuščanje toku velikega mesta. Monolog s samim sabo, s svojimi mnogimi, morda že pozabljenimi jazi, s predniki, barantanje z usodo in neizbežnim, s svojo in tujo preteklostjo, z rodovno določenostjo.

Lahkotnost in izmuzljivost (avtorjeve podobe so vedno prosojne in zlahka prehajajo druga v drugo) sta prisotni v najboljšem pomenu in se ne iztečeta v površinskost. Kot bi bilo nenehno gibanje poseben način iskanja globine. »Kar gledam, je uvid nedosegljivega onstranstva. / Kar uvidim v sebi, le protipodoba ogledala. / Veter skozi pore mokre kože / vstopa kot slutnja v temno noč nemirne duše.« Uspeh pesniškega poslanstva pa niti v najboljšem primeru ni vnaprej zagotovljen in avtor prav tako ne skopari z jedko ironijo na račun spodletelega svečeništva, pesniškega in filozofskega, obrege pa se celo ob politike.

Nedosegljivo onstranstvo se namreč kaj hitro lahko spremeni v slabo neskončnost in avtor ne izvzema niti sebe, ko s precejšnjo ironijo pretresa uveljavljene kulturniške rituale, kakršni so na primer bralni nastopi na knjižnih sejmih, da o »ropotarnici filozofije«, ki domala poimensko obračunava z manirami in manirizmi domorodnih mislecev, niti ne govorimo. »Ropotarnica filozofije / ponuja vroče blago / v srcu moje metropole. // Svečeniški patos v glasu / lacanovskih čizkov in ustreznih / novodobnih približkov / odzvanja v glavah / ropotarniških kulturnih delavcev / razsvetljenega družbenega razreda.«

Vendar pikrost, ki si jo občasno privoščiči, niti ni bistvena; avtor se po vsej verjetnosti sam zaveda, da se v primerjavi s travmo izkoreninjenih (v tem primeru slovenske emigracije) zdi kar precej nepomembna, v danem kontekstu pa se lahko bere celo kot posledica deziluzije, ki ji zadnja leta pri nas prav nihče ne uide, celo tisti, ki pri nas bivajo prostovoljno, verjetno ne, ali

pa je zanje še toliko hujša. Veliko pomembnejše je, da se za nevšečnostmi, s katerimi obračunava sicer zajedljivo, a na kratko in energično, tako da ne puščajo zagrenjenega priokusa, izriše popolnoma osebni zemljevid sveta, če že ne kar globus, ki predstavlja notranjo dimenzijo sodobne težnje biti vsepovsod in to po možnosti naenkrat.